

SENOJE KOPLYČIOJE

– Pavardė!
Tašytas altoriaus granitas nudegino kūną.

– SantAre.

– Kaip, kaip? Tokios nematau. Tark paraidžiui.

– San-tá-re. Ža-na San-tá-re.

– Iš kur atsiūsta?

– Mūsiškė ji, mūsiškė, iš apsaugos, – barzdyla stumtelėjo moteriškes ir kad pratrūks: – Visai iš proto išsikraustėt, laukinės, ant altoriaus su savo popiergaliais!

Moteriškės trupčiuką susigėdo ir, niurnėdamos, kad čia net padoraus stalo nėra, o apskaitą tvarkyti juk reikia, persikraustė ant gretimo suolo.

Mergina chaki spalvos kombinezonu nusitaikė į laisvą vietelę. Apcaras buvo dukšlokas, ir ji nė nepastebėjo, kaip užkliudė ant grindų sustatytus butelius putojančio „Gradelijos“ vyno. Žmonių prisirinko daugiau nei įprastai.

Kaip per vieną naktį viskas pasikeitė! Senasis režimas krito, paskutiniai jau tapo pirmaisiais, bet iš įpročio rinkosi ten, kur net lempučių nėra ir šviesa sklinda pro ankštus vitražinius langus.

Žmonės sėdosi bruzdėdami, gyvai sveikindamiesi. Jie atrode tokie lengvi ir pakylėti, kad priminė paukščius. „Visa konspiracija perniek“, – šyptelėjo mergina, iki šiol jausdama, kaip uoliosios sąrašų tvarkytojos primygo ją prie altoriaus akmens. Tašytas granitas vis dar degino kūną.

– Mozė keturiasdešimt metų vedžiojo tautą po dykumą, ir tik tada, kai visa karta išmirė, naujoji buvo pasirengusi įžengti į Pažadėtąją žemę, – balsas aidėjo lyg iš po skliautų. – O pats Mozė mirė, taip ir neišvydęs išsvajotosios.

Pamažu įsidaršino ir kiti, kalbėjo daugiausia metaforomis ir vis apie laisvę. Merginai buvo sunku suprasti, ką reiškia visi tie „ruoškite kelią laisvei“ ir „štai jums naujausias testamentas“. Visą laisvalaikį ji dabar praleisdavo šauktinių gretose, testamentų kaip gyva nebuvo skaičiusi. Žinoma, drauge su visais pasvajodavo apie tokius laikus, kai jų *Mare Clausum* pagaliau virs *Mare Liberum**. Kas ir kaip konkrečiai pasikeis, pagalvodavo tik prabėgom. Rimtai apie tai mąstyti buvo filosofų reikalas.

Ji ėmė godžiai klausyti prakalbų, bet nuskriejo į svajonių pasaulį, kaip neretai nutinka, vos perkopus dvidešimtmetį. Mergiškos vizijose ji išvydo žmogų, pirmąkart iškepusį duoną. Taip, būtent duoną – ne pagal iš kartos į kartą perduodamą receptą, o savo jėgomis, bandanti, klystanti ir vėl bandanti, o gal netyčia, atsitiktinai užmetusį sudrėkusią kviečių gumulą ant įkaitintų akmenų, nė nenutuokianti, jog tai ir bus duona.

– Pirmiausia turėtume į *Mare Liberum* išsiųsti pasiuntinius, kad išnagrinetų, kas ir kaip ten veikia.

Šildydama pirštinėmis sužvarbusius skruostus, mergina mąstė, kiek gėrybių mums dovanoja civilizacija. Viskas jos: ir duona, ir orlaiviai, ir net socialinė sankloda.

* *Mare Clausum* ir *Mare Liberum* – Uždaroji jūra ir Laisvoji jūra – toks anuomet buvo geopolitinis pasaulio padalijimas. Šie lotyniški terminai XVII a. plačiai vartoti jūrinių valstybių ginčuose dėl jūrinių teritorijų priklausomybės.

– O Paulius, tas pakeliui į Damaską nukrito nuo žirgo ir apako, tris dienas praleido aklienoje tamsoje ir tik tada praregėjo.

Čia merginos dėmesį patraukė į vidurį išėjęs lieknas ir stotingas senolis, tarsi ketinąs kreiptis į susirinkusiuosius, bet vis dar lūkuriuojantis. Pro vitražų stiklą sklindanti šviesa nupiešė jam margaspalvius antpečius. Paėmęs į rankas šakelę, jis nubraižė asloje tris trikampius. Visi drauge jie sudarė žvaigždę.

– Kas čia? – padėjęs šakelę, paklausė senolis.

Mergina pasijuto krintanti į koplyčios vidury atsivėrusią žvaigždę.

– Trrrikampiai!

– Pitagoro pentagrama!

– Juk tai žvaigždė, ką, mes nematom?

– Gerbiamasis, kam tie juokeliai?

– Paprasta, penkiakampė.

Tik dabar mergina suprato, kodėl daugiaspalvės šviesos nuviektas veidas pasirodė pažįstamas. Tai buvo per *coup d'état* įkarščių tėvynėn sugrižęs Disidentas. Taip pati sau jį ir buvo praminusi.

– Be panikos, ponai, – nuramino Disidentas, – tai – aukso pjūvis, žmogaus harmonijos simbolis.

Koplyčia nuščiuvo.

– Tik pagal šį kelrodį galima patekti į išsvajotąją *Mare*.

– Juk tai penkios Jėzaus žaizdos, – sukuždėjo kažkas su tokia aistra, kad net sielą sugniaužė, – per žaizdas, štai kaip pažinti.

Kuždantįjį užstojo aukšta suolo atkaltė.

Per susirinkimą Žana nepratarė nė žodžio. Kai viskas baigėsi ir perversmininkai sukrito link išėjimo, ji pajuto smilkiniuose karštligiškus pulso tvinksnius – tidin, tidin, tidin! – ir suprato, kad tuoj pakils ir nudroš tiesiai prie Senio, prie to, kuris piešė trikampius. Šit kaip būna, kai staiga žmoguje atpažįsti likimą – ne, ne meilę, ne porą, o likimą, panorusį kalbėtis su tavimi akis į akį ir tam atsiuntusį žmogų.

Toks tikrumas ją aplankė pirmą kartą. Nors, ne, sužinojusi, kad pogrindyje renkasi „Skrydis“, taip pat nė akimirkos nedvejojo, jog tai skirta jai. O juk visi metai praėjo. Kur ten, jau dveji. Ir du mėnesiai.

Visus paprašė nusifotografuoti užsienio spaudai. Išeinančiuosius akylai stebėjo tos pačios moterikės, bandydamos dar kartą patikrinti sąrašus, tačiau įsiau drinę žmonės į jas nekreipė dėmesio. Susigretinę su tvarkos sergėtojomis, Disidentas joms kažką pakauždėjo. Tos net rankom suplojo: „Negali būti!“

– Ką joms pasakėte? – ištaikiusi progą, Žana atsidūrė šalia. Riešuose it pašėlęs tvinkčiojo kraujas, atrodė, venos tuoj sprogs.

– Na, tik informavau, kad pirmuoju dekretu veikiausiai bus leista pasikeisti vardus, – Senis gudriai šyptelėjo. – Ana galės tapti Violeta. O jūs, mieloji panele, kuo vardu?

– Žana.

– Nuo gimimo, ar čia jau naujoviškai?

Mergina prunkštelėjo ir drovumas garuote išgaravo.

– Nenorėtumėte pasikeisti?

– Vardą? Nieku gyvu.

– O pavardę?

Dabar ji sutriko.

Jis paėmė ją už parankės.

– Neprieštarausit, jei eisim drauge?

Tačiau toli nueiti jiems nepavyko – kiemelyje rikiavosi nuotraukai. Teko ir jiems atsistoti iš šono.

– Na štai, mes jau viena koja amžinybėje, – šyptelėjo Disidentas.

– Dar vieną kadrą! Ponai nugalėtojai, susiglauskite. Jums sakau, panele iš krašto, stokite į priekį ir nusiimkite kepuraitę. – Užsienio korespondentas buvo it devintam danguje. – Trys keturi, išskrenda paukštukas! Ačiū, visi laisvi.

Lais-vi. Lengva pasakyti, o jei nepavyks? Žengusi pirmą žingsnį iš istorinės nuotraukos, mergina su megzta kepuraite rankoje sustingo.

– Kur nors skubate? – šalia jos vėl išniro Disidentas.

– Tiesą sakant, į biblioteką.

– Vadinasi, mums pakeliui, ar leisite palydėti?

Koplyčia stovėjo nuošaliai, apleistuose kvartaluose. Arčiau miesto centro dunksantys ir matomesni pastatai kas penkerius metus būdavo sodriai perdažomi, lyg tie Potiomkino kaimai. Kelias į biblioteką ėjo per centrą, parką, turgaus aikštę.

Šnekučiuotis su naujuoju pažįstamu buvo lengva, tad Žana įsiauadrino ir išsikalbėjo. Jis meistriškai, įteikliai ją kamantinėjo, ir ji klojo viską atvirai, neslapukaudama. Jei būtų mačiusi save iš šalies, pati būtų buvusi nustebinta.

STEBUKLINGAS PAUKŠTIS

— **O** paukštytės, žuvytės, herbariumai – tokie dalykėliai jums kada nors patiko?

– Paukštytės, žuvytės? Na, gal ir patiko, bet jei rimtai... Negi Višatos raktą turi paukštytės, žuvytės? Štai fizika, astronomija – kas kita, maniau, ten visų atsakymų šaknys.

Jos išvaizda buvo kažkokia nutrūktgalviška. Apsirengusi keistai, lyg susiruošusi kariauti: aiškiai per didelis kombinezonas, greičiausiai dovanotas tankų kuopos mechanikų, ant jos kabėjo kaip maišas. Batai – irgi kariški, sunkūs, tačiau ji žingsniavo lengvai, pasitempusi. Prie aprangos visai nederėjo ant riešo, kaip amuletas, užvyniota skarelė. Šilkinė, rožinė.

Naujasis pažįstamas įdėmiai apžiūrinėjo merginą, tarsi mėgintų perprasti ne tiek jos istoriją, gyvenimą, kiek patį likimą. Mergina prisileisdavo jį vis arčiau, arčiau, štai taip, paskui staiga nutildavo, bet po sekundės vėl pasiduodavo.

Tokiose akimirkose visuomet slypi kažkiek romantikos: vyras kūrė ją štrichas po štricho, tarsi dailininkas paslaptingos nepažįstamosios portretą. Taigi ten, kur visai neseniai tebuvo kepuraitė, ryžtinga eiseną ir kombinezonas, ėmė ryškėti charakteris. Mergina žengė su juo darniai koja kojon – moka prisitaikyti! – mintyse nusprendė jis. Ji pasakojo apie studentiškus metus, apie išmokus fizikos dėsnius, o jis stebėjo, kaip keičiasi jos išraiška: filosofavimas užleisdavo vietą bravūrai, sutrikimas virsdavo susižavėjimu, drovumas – narsa.

Yra žmonių, šalia kurių norisi būti ir būti.

O dėl ko, kodėl – nežinia. Jos ypač gyvas ir išraiškingas veidas iš arčiau buvo pats paprasčiausias, ir tik akys rodė ją turint charakterį.

– Kaipgi jūs patekote į „Aukso bangą“, per pažintis? Anais laikais tai juk buvo tikra fizikų oazė.

– Sakau jums, pagal paskyrimą, pasirinkau.

– Tai pasirinkote ar pagal paskyrimą?

– Pasirinkau, nes pagal pažangumą buvau sąrašo pradžioje, ak, kaip jūs nesuprantate!

„Pasitaiko tokių: galvota mergina, o kakta – ne tokia jau aukšta, veido ovalas – kaip daugelio, ir smakras netvirtas, – svarstė senolis, – netgi nosis, charakterio ženklas, ir ta nei didelė, nei maža. Mėgsta mūsų Kūrėjas mįsles. Plaukai, ant pakaušio prigludę nuo kepuraitės, ir tie, švelniai tariant, ne itin vešlūs, tad jei ne reta auksinė spalva, prašytųsi trumpai kerpami.“

– Aš jiems vieną racionalizacinį pasiūlymą, kitą, o jų niekam nereikia, na, tada jau ir supratau, kad čia ne kas kita, kaip sistemos bėda. Suprantate? Vadinasi, ir sprendimas reikalingas sisteminiis, – jos akys suapvalėjo ir ėmė spinduliuoti mažiausiai po 1500 liumenų. Ji pradėjo kuždėti pakiliai – taip įprastai išklojamos paslaptys. – O kaip, ką keisti, nuspręsk išsyk, jei gudrus. Bet juk jūs, aišku, visa tai geriau už mane žinote.

– Ne ne, man kaip tik labai įdomu, kaipgi jūs prisikapstėte. – Atrodė, senolis ją stebi ir vertina. – Pagodokite senuką, Žanute, papasakokite.

– Trumpai tariant, supratau, kad „Bangą“ reikia gelbėti ne racionalizaciniais pasiūlymais, be sistemos pokyčių nieko nebus. Ir apskritai naivu manyti, kad galima išgelbėti vieną konkrečią gamyklą. Nieku gyvu – ne! – skiausčia plaštaka ji ryžtingai perriekė orą. – Šalį reikia gelbėti, štai kur esmė!

Nuo įtampos mergina ėmė šnupuoti, šnervės sustamantrėjo ir pasidarė panašios į užjūrių kriauklytes. „Miela malonu žiūrėti, – mąstė Disidentas, – ničnieko ji neišmano.“

– Taip ir supratau, kad neverta aukoti gyvenimo fizikai, bent jau tokiai kaip mūsųose. Treji gyvenimo metai – kaip šuns uodegon. Ką ten treji, o universitetas, studijos?

– O kaipgi „Skrydis“?

– „Skrydis?“ Na, netyčia sužinojau, kad lankosi ten mūsų vyriausiasis konstruktorius, na, aš jam ir sakau, darykite, ką norite, bet ir man reikia. Kartą valgykloje pristojau, paskui į priėmimą užsirašiau. Žodžiu, išspaudžiau, parašė man rekomendaciją, tada išmokė šaudyti, ir kaip tik laiku, patekau į šauktinius.

– Tai jūs, Žanute, mokate šaudyti? Taikliai?

– Aha, – ji neslėpė pasitenkinimo.

Senis nužvelgė ją skvarbiomis akimis.

– O iš kokio nuotolio į taikinį?

– Priklauso nuo dioptrijų... ak, atleiskite, apie tai nevalia, – susigriebė ji.

– Vaikiniai, ko gero, pavydi? – apibendrino Senis.

„Reikėtų iš mandagumo ir jo ko nors paklausti“, – mąstė mergina, tačiau nežinojo, ko, kaip ir ar dera. Jis gi laiko veltui nešvaistė.

– O kas jums, drįstu paklausti, svarbiausia?

– Na, sunku taip, išsyk...

– Turiu omenyje, kas jums, jums pačiai, yra laimė?

– Pačiai? Man? – Prieš akis šmėkštelėjo paveikslėlis, slapta ranka perrašytas planas, gimtoji „Banga“, veikianči kaip šveicariškas laikrodys, ir kad visi visko turėtų apščiai, ir taip visur, ir visos kitos gamyklos, ir kad visoje šalyje karaliautų taika, išnyktų vagystės. Visa šalis – kaip šveicariškas mechanizmas, viešpatie, kaip jam tai paaiškinti?

Tačiau Senis viską suprato be žodžių.

– Vienas išmintingas žmogus sakė, kad kova už visuotinę laimę yra ne gyvenimo, o mirties prasmė.

Žana įsitempė lyg užspeistas žvėrelis.

– Tai ne mano mintis, Albero Kamiu, skaitėte? „Maištaujantis žmogus“.

– Skaičiau, – droviai pratarė ji, nors iš visko buvo matyti, kad neskaitė.

Jie praėjo pro katedrą ir įžengė į aikštę. Jos dalis, kaip seniau, buvo palikta turgui. Nors vėlyvas ruduo, gamtos gėrybių ant prekystalių beveik nesimatė. Tik gausybė morkų.

– Jie kovėsi už tėvynę, – nužvelgusi purvinus ir randuotus šakniavaisius, sumurmėjo Žana. Ir dar pastebėjo, kad Senį toks reginys glumina.

– Apdaužytos statulėlės? – spėjo jis.

Mergina prunkštelėjo: morkos buvo aplipusios molio gumulais.

– Štai jums ir ekskursija po garsias mūsų miesto vietas. Per penkias minutes viską pamatysime. – Ji įgijo drąsos. – O kas tas Paulius?

– Su berete?

– Ne, kuris apako, kad po trijų dienų praregėtų.

– Ak, tu apie tai! Šaunuolė, pagavai esmę.

Ant tuščių suolų mėtėsi šieno kuokštai, nuorūkos. Tolėliau pardavinėjo raugintus kopūstus; prekeivė gailėjo duoti ragauti ir nepatenkinti pirkėjai barėsi. Keiksnojo žiežulą, bet iš eilės nesitraukė. Visi laikė paruoštus stiklainius ar išplautus maišelius nuo cukraus.

– Kaip, ar scanūs? – klausinėjo tų, kurie jau nusipirko ir dabar pirštais kimšo į burną rūgščią, varvančią masę.

– Kad tik gautų, bet kokius išpirks, – pakuždėjo atvykėliui Žana.

– Nusipirkai ir ragauk į sveikatą, – pamokslavo nueinantiesiems prekeivė, – o tai man jūsų paragavimams jokių kopūstų neužteks!

Palei patį pakraštį buvo įsikūręs gyvūnų turgus, bet ir jis prekių gausa nestebino. Pirkėjai apspito kalę su šunyčiais, čiupinėjo inkščiantiems mažyliams ausis, dirščiojo po uodegytėmis. Ir staiga:

– U-u! U-u! – gąsdinantys sirenos garsai praeivius privertė stabtelėti.

– U-u! U-u! – Žana įsitempė kaip karė, bet tuoj pat atsipalaidavo. Sąmyšio sukėlėjas buvo visai šalia – kraštiniėje eilėje plasnajo sparnais ir laukiniu balsu ūbavo narve tupintis paukštis. Balsas buvo kaip kokios raganos.

Kartais nutinka taip, kad lyg ir turi galimybę rinktis, bet nesirenki.

– Koks čia paukštis? – Nustebinta savo smalsumo, mergina prisiartinė prie pardavėjo.

– Čia-a-a... pelėda.

– Kartais ne iš nepriėdų genties?

– Nepriėda, – linktelėjo pardavėjas, o Senis pastebėjo, kad anas labai jau greitai nusuko akis į šalį.

– Nepriėda, tikrai nepriėda, – kartojo pardavėjas, – nuostabiausias paukštis.

– Kiek prašote?

Disidentas tylom žiūrėjo, kaip mergina perskaičiavo pinigines turinį ir ėmė kruopščiai rankioti iš krepšelio pabiras monetas. Visi jos judesiai rodė tokią susitelkimą, kad jis pamanė būsią išmintingiau nesikišti.

Tyla užsitęsė; net paukštis, ir tas pritilo, tik akutės lakstė į šalis ir spragsėjo „tik-tik, tik-tik“ – lyg fotoaparatas, įamžinantis savo paties pardavimo sceną.

Paiškėjo, kad pinigų rankinėje gerokai per mažai. Senis, kaip tikras džentelmenas, įbruko merginai į ranką trūkstamą sumą.

– Penkinę nuleisk, būk žmogus, – kreipėsi jis į pardavėją, – matai, kaip tavo paukštis patiko.

Meilikaujamai išsišiepęs, pardavėjas apglėbė narvelį ir perdavė jį suglumusiai merginai.

– Kodėl gi nenuleidus geram žmogui? Prekė tai reta, e-e-e... tik žinovams.

Tą pačią akimirką paukštis tarytum apsiblausė.

Tiktai tada, kai vietoj bibliotekos ji atsidūrė troleibuse, kad pargabentų pirkinį į namus, pagaliau susivokė, jog šita šmėkla dabar priklauso jai. Širdin įsismelkė negera nuojauta. Kam ji nusipirko tą paukštį, kas jai užėjo? O naujasis pažįstamas irgi geras, užuot atkalbėjęs, dar paskolino dešimtinę. Pagalvojusi apie tai, kokias sutiktuves namie jai surengs tėvai, mergina galutinai paniuro. Tačiau iki namų buvo dar septynios stotelės, ji priglaudė galvą prie narvelio ir užsnūdo.

O sapne ją aplankė keistas jausmas, tarsi kažkas, kas gerai ją pažįsta, stebi ją ir nepailsdamas taikosi, kaip ją pašaukt.

UN-DEUX-TROIS

Allons, Jeanne, reviens... Du žmonės palinko prie Žanos, parkriusios į mūšio sumaitotus žolynus. Rasos lašeliai buvo nusėję jos kaktą ir šarvus. „Nagi, Žana, atsipeikėk.“ Jaukus regėjimas išsisklaidė, Žana pajudino ranką, perbraukė sukepusio kraujo sroveles. Tuodu bandė kelti sužeistąją, prie raktikaulio įstrigusi strėlė nutvilkė sprandą skausmu, ir mergina vėl nuplūkavo į švytintį ūką.

„Ovjeta, mieloji, dumiam koplyčion melstis!“ – „Baik, Žana, tuoj sutems, pažaiskim sode.“ – „Pažaisim pakeliui, išmokysiu tave nuostabios skaičiuotės, padeda bet kokioje bėdoje, va susimušus kelį reikia kartoti: *Un, deux, trois...* Bėgam greičiau, duok ranką, žiūrėk, kaip šviesu!“

*Vienas, vienas, du ir trys –
nebijok, pakelk akis,
aukštą dangų apžiūrėk
ir stebuklais patikėk –
visos bėdos dings pradings,*

*angelai tave apgins –
vienas, vienas, du ir trys,
nebijok, pakelk akis.*

Koplyčia žaižaravo šimtaspalviais šviesos blyksniais, kasdienybė prasiskyrė ir įleido besimeldžiančiąją ten, kur viskas įmanoma ir viskas jau išsipildę.

*Angelus
Domini
nuntiavit Mariae
Et concepit
de Spiritu
Sancto.**

Smalsi mergaitė tarytum pleveno. Visos abejonės, klausimai išsisklaidė.

* Viešpaties Angelas apreiškė Marijai: „Tu pradėsi iš Šventosios Dvasios.“ (Lot.)

IMPERIJOS KORSARAI

Tėvas baisiausiai troško, kad į šį pasaulį ateitų karys, ledo ritualininkas, nugalėtojas. O kad jau gimė ne berniukas, bet mergaitė, tebūnie ji Žana, nusprendė Tėvas, pavadindamas ją garsios karžygės garbei. Jis net nupirko litografiją – Žana d'Ark ant žirgo kariaunos priekyje; kadangi namie nebuvo nei ikonų, nei kryžiaus, vieta, kur kabėjo litografija, tapo sakralia šio būsto kertele. Kartą Žana užklupo Motiną, švelniai su kažkuo kalbančią, nors kambarys buvo tuščias, ir suglumo, pastebėjusi į Orleano Mergelę įsmeigtą motinos žvilgsnį.

Tėvo neapleido mintis, kad Žana privalo įsilieti į kovą už geresnę ir teisingesnę ateitį. Tik kovos vieta turėjo būti ne jos gimtoji šalis – čia ir taip viskas atrodė sutvarkyta gal ne iki galo tinkamai, bet, kaip saviems, pakenčiamai. Kuo toliau nuo tėvynės, tuo ten viskas blogiau. Syki užmatęs Žaną, bežiūrinėjančią karikatūras, – žurnalo gale ant viršelio puikuodavosi baisingai stori kapitalistai su cilindrais, būtinai papsintys cigarus, o pirštus apsimausę žiedais, Tėvas pamokomai tarstelėjo: „Va, tokiems brudams reikėtų žiebtį, kad net dulkės parūktų, viską atimti ir priversti dirbti.“ Žana

mėgindavo įsivaizduoti, kad vilkintys per siūles braškančiais frakais kapitalistai stoja dirbti – tekinti smulkutes ar stambesnes detales, kaip tepaluoti dėdulės iš Tėvo cecho.

Motina tokius paburnojimus laikė juokingais, tačiau Tėvo akivaizdoje apie tai nė neužsimindavo. Ji mokė Žaną siūti, adyti, lyginti ir atlikti daugybę kitų naudingų darbų, pasakojo, kaip vargo aristokratiškos kilmės Žanos močiutė, likusi be tarnaitės ir patogumų. Motina dirbo ūkvede profsąjungų bibliotekoje ir buvo sukaupusi marias gyvenimiškos išminties. Pavyzdžiui, kurių galų stovėti eilėse ir matuotis milijonais vienetų raukiamas sukneles, o nusipirkus taisyti ir pertaisyti, jei galima išmokti siūti ir per vieną naktį pačiai sukurti elegantišką drabužėlį. Arba kaip nunešiotus vyriškus marškinius paversti deficitiniais užvalkaliukais, o išardžius vilnones kojines, nusimegžti skandinaviškais raštais margintą megztinį.

Palyginti su kitais, Motina išties mokėjo gyventi. Ji nebuvo pamišusi deficitų medžiotoja, kaip kad laiptinės kaimynė, bet puikiai išmoko užkamšyti tiekimo skylės. Kad garderobas būtų sukomplektuotas, joms tetrūko rankinių, avalynės ir liemenėlių. Kai Žanai sukako aštuoniolika, salone „Pirmūnė“ liemenėles pradėjo siūti pagal užsakymą, o dar po metų motina išmoko gaminti visai padorias rankines. Tokiai kūrybai ją pastūmėjo viena dėkinga aplinkybė – kaimynė iš trečio aukšto įsidarbino naujame odos galanterijos fabrike ir visą laiptinę aprūpindavo išneštu odos pakaitalu.

„Vogti iš valstybės – ne nuodėmė“, – geraširdiškai šyptelėdavo kaimynai, bandydami save įtikinti, kad jų darbeliuose nėra nieko smerktino. Visi jie ką nors prisidurdavo prie skurdžių atlyginimų. Kadaisė žmonės šito gėdijosi, bet ilgainiui tai tapo vieša paslaptimi; išneštomis gėrybėmis pradėta dalytis ir užsimezgė prekių mainai.

Laikui bėgant, naujųjų korsarų žygdarbiai tapo kasdienybe, ir nors kaskart, einant pro apsaugą, širdys daužydavosi it pašėlusios, kaip tik tai nuspalvindavo jų būtį romantikos spalvomis. Tačiau Žanos tėvai nepriklausė tai narsuolių brolijai, tik mainuose Motina

pagal galimybes dalyvaudavo. Tėvas gi buvo principingas ir kartais išdroždavo smerkiančią prakalbą, išvydęs namuose nepjaustytų ananasinių saldainių juostas, sviesto luitus, varškę maišeliuose nuo cukraus, didžiulį grietinės pilną stiklainį (viešpatie, kokia ji buvo skani). Kuo toliau, tuo daugiau apsukrumo reikėjo norint parūpinti šeimai padorius pietus ir jaukią buitį.

Neprarandanti optimizmo Motina kartais mėgo padūsauti, kad iš bibliotekos ji ničnieko negali išnešti, todėl prie uždarbio pridurianti milžinišką neapskaitytą vertybę – darbo metu perskaitytas deficitines, o kartais netgi uždraustas, knygas. Tie vakarai, kada ji dalijosi su šeima iš darbo išnešta nekasdiene išmintimi, Žanai buvo brangiausi. Ji sėdėdavo, rankutėmis įsitvėrusi karšto arbatos puodelio, ir paskui motinos žodžius skriejo ten, kur žmonės tauriai myli, vertina išmintį, o tarpusavyje bendrauja kilniais posmais.

SU VAIZDU Į *MARE*

Jozefas Špolcas atsipūtęs sėdėjo septintojo aukšto kabinete, už lango atsiveriantis vaizdas į *Mare Liberum* buvo tobulas. Valdovas sklaidė į oranžinį aplanką sudėtus dokumentus, kai kurie puslapiai prikauptydavo dėmesį ilgėliau, ir tuomet jis, čepsėdamas storomis lūpomis, įsijautęs kažką pats sau lemeno.

– Andrėjau, vaikeli, nelaukiau, kad ateisite tokioj ankstybėj. – Špolcas su pavaldiniais buvo pabrėžtinai malonus, o Andrėją tiesiog mylėjo.

Šviesiaplaukis plačiakaktis jaunuolis buvo lyg trapi gėlėle su neproporcingai dideliu kaktos žiedlapiu. Andrėjas ištraukė iš aplanko faksogramas su skėtriais parašais ir herbų blynais.